

Onrus en Geweld: 2015 (1)

1 Algemeen

Xenofobie (vreemdelingsgeweld) het weer sedert 2008 op groot skaal in Suid-Afrika uitgebreek (sien onder meer Tromp, Olifant en Sadives 'Kill thy neighbor: Alex attack brings home SA's shame' *Sunday Times* (2015-04-19) 1; Mahlangu 'Violence in Gauteng continues unabated' *Sunday Times* (2015-04-19) 4). Daar is blykbaar sedert 2008 reeds 357 buitelanders in Suid-Afrika vermoor (Red 'Xenofobie: syfers en statistieke' *Rapport Weekliks* (2015-04-26) 2; Laganparsad 'More than 350 foreigners killed – but only one murder conviction' *Sunday Times* (2015-04-19) 4). Hoewel daar verskeie redes vir vreemdelingsgeweld geopper word, is daar sprake dat Koning Zwelethini se uitsprake tydens 'n byeenkoms in Pongola op 21 Maart 2015 moontlik die vonk was wat die kruitvat aangesteek het. Hy het blykbaar die volgende gesê: 'As I speak, you find [foreigners'] unpleasant goods hanging all over our shops, they soil our streets. We cannot even recognize which shop is which ... there are foreigners everywhere ... We ask foreign nationals to pack their belongings and go back to their countries' (Tromp and Oatway 'What they said ...' *Sunday Times* (2015-04-19) 4). Koning Zwelethini is sedertdien by die Menseregtekommissie aangekla (George 'Koning Goodwill by MRK verkla' *Die Burger* (2015-04-17) 4). Vreemdelingsgeweld word veral in KwaZulu-Natal en Gauteng ondervind (Sieberhagen 'Germiston: buitelanders slaap buite polisiekantoor uit vrees' *Die Burger* (2015-04-17) 5), terwyl die Wes-Kaapse regering verskeie planne beraam het om te keer dat dit tot daar versprei (O'Connor 'Xenofobie sal nie in Kaap geduld word nie' *Die Burger* (2015-04-17) 4). Die polisie is op gereedheidsgrondslag geplaas en buurtwaglede en lede van gemeenskapsorganisasies is dadelik betrek om areas te moniteer. Nadat geweld in Suid-Afrika uitgebreek het, is Suid-Afrikaners gedwing om uit Mosambiek en Nigerië te vlug uit vrees vir weerwraak (Tempelhoff en Viljoen 'Suid-Afrikaners gee pad uit Mosambiek' *Die Burger* (2015-04-18) 2; Gibson 'SA werknemers met spesiale vliegtuig gaan haal' *Die Burger* (2015-04-17) 5).

Hoewel Isis (IS – Islamitiese Staat) en EI-Sjabaab wêreldwyd opslae gemaak het en veral ook in Afrika (Kenia in besonder – sien Red 'Ekstremitiese vuur brand al nader aan SA' *Die Burger* (2015-04-09) 14) in godsdiengebaseerde geweld betrokke was, was daar tot onlangs geen direkte bande met Suid-Afrika

nie. Dit het verander toe dit aan die lig gekom het dat 'n Kaapstadse tiener gedurende April 2015 vir die Islamitiese Staat gewerf is (Nombeze 'Alarm over Islamic State in SA after recruit shocks family' *Sunday Times* (2015-04-12) 1; De Klerk 'Vier van SA is in IS se web' *Die Burger* (2015-04-08) 1). Die owerhede het op die nippertjie ingegryp en betyds verhoed dat die vyftienjarige na Sirië vertrek. Dit het die vrees laat ontstaan dat daar moontlik grootskaalse werwing onder jong Suid-Afrikaners kan plaasvind en dat terroristegroepe moontlik baie meer aktief is as wat voorheen vermoed is. In die bepaalde geval was sosiale netwerke baie aktief (De Klerk 'Studie wys hoe terroriste Twitter gebruik' *Die Burger* (2015-04-08) 4). Die Suid-Afrikaanse Moslem-gemeenskap het die gebeurtenis in 'n baie ernstige lig beskou (De Wee 'Moslemraad vergader oor IS-werwing' *Die Burger* (2015-04-08) 4).

Die jongste gepubliseerde misdaadstatistiek (vir die jaar Maart 2013 tot April 2014) soos verskaf deur die Suid-Afrikaanse Polisie (SAPS), toon dat daar 'n aansienlike toename in gerapporteerde misdaad was (http://www.saps.gov.za/resource_centre/.../final_tables_2014.xlsx; http://www.saps.gov.za/resource_centre/publications/statistics/crimestats/2014/).

Kontakmisdade het met 0.5% verhoog (met moord 5%, poging tot moord 4.6% en roof met verswarende omstandighede 12.7%); kontakverwante misdaad het 'n afname van 1.3% getoon; eiendomsverwante misdaad 'n afname van 0.2% (met diefstal uit motorvoertuie 'n toename van 3%); misdaadopsoring weens polisieoptrede het 'n verbetering van 18.2% (met veral verdowingsmiddelverwante misdaad 'n 26.1% verbetering) getoon; en ander ernstige misdaad (ander vorme van diefstal, kommersiële diefstal en winkeldiefstal) het 'n afname van 1.4% getoon. Ten opsigte van die sogenaamde trio misdade was daar 'n toename van 10.8%. Spesifieke toenames het plaasgevind ten opsigte van motorkaping (12.3%); vragmotorkaping (5.1%); bankrooftogte (200%); rooftogte by residensiële persele (7.4%), en rooftogte by nie-residensiële persele (13.7%).

Dit word algemeen aanvaar dat onbevoegde landdroste nie in staat is om hul werk na behore uit te oefen nie, met die gevolg dat hul dienste opgeskort word, dikwels tydens of na dissiplinêre en ander verhore. Sodanige opskorting van dienste gaan gewoonlik met volle salaris gepaard, sonder teenprestasie (wat 'n geweldige las op belastingbetalers plaas) (Narsee en Wagner 'Benched magistrates cost millions' *Sunday Times* (2015-04-05) 13). Dissiplinêre verhore hou verband met, onder meer, wangedrag, korrupsie (veral omkoperij), dubbel tydens werktijd, slaap gedurende werksure en die maak van persoonlike telefoonoproepe wat duisende rande beloop. In een besondere geval het die dissiplinêre verhoor vir vier jaar gesloer waartydens die landdros volle salaris ontvang het. Die landdroskommissie lys verskeie redes vir die lang gesloer van ondersoek en dissiplinêre verhore, onder andere, die nie-opspoor van getuies,

swak gesondheid van aangeklaagdes, verwisseling van regsverteenwoordigers en voortdurende appèlaansoeke.

Daar is verder ook 'n Kommissie van Onderzoek ingestel om die bevoegdheid van die Hoof van die Nasionale Vervolginggesag om sy funksies uit te oefen, te ondersoek (AK 102 in SK 38463 van 2015-02-09; vgl ook AK 155 in SK 38491 van 2015-02-20 wat die reëls van die ondersoek uiteensit).

Die 2013/2014-Statistiekverslag rakende regspleging in Suid-Afrika wat onlangs bekend gemaak is, toon duidelik dat Suid-Afrikaners taamlik min vertroue in die Suid-Afrikaanse regstelsel en die polisie diens het (Merten 'Low confidence in SA justice system found' aanlyn beskikbaar by <http://www.iol.co.za/news/crime-courts/low-confidence-in-sa-justice-system-found-1.1845356#>). In 2007 was vertroue in die regstelsel 75.5%, in 2011 was dit 64.7% en die onlangse syfer is die laagste nóg: 64.3%. Tevredenheid met korrektiewe diens was nog altyd heelwat laer as dié van die hof of die polisie diens en is nou weer baie laag: 52% in 2011 en tans 49.8%. Die verslag is 'n verwerking van opnames wat onder die publiek gedoen is. Behalwe die oorhoofse bevinding, is die volgende bevinding ook gemaak: huishoudings waar vroue die gesinshoofde is, was in die algemeen minder tevrede met die reg- en polisie stelsel; klein gesinne (tot 3 persone in die gesin) was in die algemeen meer tevrede met die regstelsel as groot gesinne (tussen 5-9 lede) en huishoudings in landelike gebiede was in die algemeen meer tevrede met hof as huishoudings in stedelike gebiede. Wat die land as 'n geheel betref, was die laagste persentasiepunte vir hof in die Wes-Kaap (45%) aangeteken; gevolg deur Gauteng (56.8%), terwyl die Limpopo Provinsie die gebied is waar die grootste tevredenheid met regspleging en die hof stelsel uitgespreek is (74.1%).

In aansluiting by bogenoemde het die Wes-Kaapse Minister van Gemeenskapsveiligheid die dringende herinstel van spesialiseenhede bepleit. Die posisie in die Wes-Kaap, wat bendegegeweld betref, word as 'n 'krisis' beskryf (De Wee 'Meneer geweld' *Die Burger* (2015-05-02) 4). Minister Dan Plato het onlangs die volgende statistiek bekend gemaak: 950 bendevoorvalle in die Wes-Kaap sedert 2013; in 2015 is daar reeds 500 mense in bendegegeweld dood; in 2014 het 300 onskuldige omstanders in bendevoorvalle gesterf; daar was slegs 85 suksesvolle vervolgings die afgelope drie jaar en tot 24% van alle moord en pogings tot moord in die Wes-Kaap word aan bendegegeweld toegeskryf.

In hierdie aantekening word vervolgens maatreëls en hofsake ten aansien die waarheid en versoeningskommissie, veiligheidsdiens, wapens en terrorisme bespreek.¹

¹In hierdie joernaal word die belangrikste beleid, wetgewing, verslae en hofbeslissings vir die periode 2014-10-15 tot 2015-04-30 bespreek.

2 Waarheids- en Versoeningskommissie

Die regulasies wat bystand sal verleen aan slagoffers of hulle familie of afhanklikes om aan hoër onderwysinrigtings te studeer of opleiding te ontvang of om basiese onderrig te ontvang, is gepubliseer en het op 7 November 2014 in werking getree (GK R852-853 in SK 38157 van 2014-11-03). Die regulasies sal vir 'n periode van 5 jaar geld (reg 23 GK R852; reg 21 GK R853). Slagoffers is diegene wat deur die Waarheid en Versoeningskommissie bevind is om 'slagoffers' te wees (regs 1 en 11 GK R852 en reg 1 GK R583; a 1 van die Wet op die Bevordering van Nasionale Eenheid en Versoening 34 van 1995). In die geval van tersiêre of verdere opleiding sal bystand slegs verleen word vir die verkryging van 'n kwalifikasie (reg 2(6) GK R852). Die werklike bedrag wat beskikbaar is, word jaarliks vasgestel (reg 4 GK R852). Die bedrae waarvoor aansoek gedoen kan word, is R5 000 om 'n algemene onderwys en opleidingsertifikaat te voltooi en R3 000 vir vervoerkoste. Die R5 000 moet aangewend word om vir registrasie te betaal en handboeke aan te koop. Die bedrag is vir 3 jaar betaalbaar. 'n Bedrag van R39 000 is beskikbaar vir verdere opleiding by 'n kollege of vir diploma-opleiding, R16 000 vir akkommodasie en R6 000 vir vervoerkoste. R3 000 is beskikbaar vir handboeke. Die bedrag kan vir 4 of 5 jaar aangevra word, afhangend van die aard van die opleiding (reg 6 GK R852). In die geval van universiteitsopleiding word 'n bedrag van R24 000 vir registrasie beskikbaar gestel, R31 000 vir akkommodasie, R5 000 vir vervoer en R5 000 vir handboeke. Die bedrag is beskikbaar vir 5 jaar afhangende van die tipe opleiding wat vereis word (reg 7). In die geval van vaardigheidsontwikkeling is daar bedrag van R20 000 beskikbaar, R60 000 vir 'n vakmanskap en 'n toelaag van R1 500 per maand. Die bedrag is beskikbaar vir 18 of 36 maande afhangende van die aard van die opleiding. Die bedrae word 8% per jaar aangepas (reg 9 GK R852).

Aansoeke moet in die voorgeskrewe formaat ingedien word (reg 11 GK R852). Daar word bepaalde voorwaardes gestel vir die verkryging van hierdie fondse – byvoorbeeld die huishoudinginkomste moet minder as R198 000 per jaar wees of die persoon moet kwalifiseer as iemand van 'n kwesbare huishouding (reg 10 GK R852). Die betrokke beampte moet die aansoeke verifieer en prosesseer (regs 13-14 GK R852). Daar moet registers en rekords van uitbetalings gehou word (reg 18 GK R852). Persone wat te nagekom voel, kan hulle tot die Minister van Justisie wend (reg 19-20 GK R852).

GK R853 reël bystand ten opsigte van 'Graad R, algemene onderwys en verdere onderwys aan slagoffers en familieledede en afhanklikes van slagoffers' (reg 2). Net soos in die geval van GK R852 moet die Direkteur-Generaal jaarliks 'n bedrag vir die doel beskikbaar stel (regs 3-4). Vir Graad R word skoolgeld betaal tot die waarde van R5 000, akkommodasie tot R20 000 en 'n skooldragtoelaag van R2 500. 'n Vervoertoelaag van R3 000 word bygevoeg. Sekere voorwaardes word gestel ten opsigte van die eis van die bedrae (reg 5). Ten aansien van algemene onderwys is R9 000 beskikbaar vir skoolgeld, R20 000 vir akkommodasie, R2 500

vir skooldrag en R3 000 vir vervoer (reg 6). Vir verdere onderwys word skoolgeld van R15 000 beskikbaar gestel, R20 000 vir akkommodasie R3 000 en R3 500 vir vervoer (reg 7). Weer eens word bepaalde voorwaardes vir die eis van die bedrae gestel (reg 9). Die jaarlikse bruto inkomste van die huishouding mag nie R132 000 oorskry nie of die persoon moet as 'n lid van 'n kwesbare huishouding kwalifiseer. 'n Kwesbare huishouding word in regulasie 1 gedefinieer. Die huishouding sluit onder meer huishoudings in wat uit vier of meer lede bestaan en waar die meerderheid van die lede ouer as 65 jaar is, die meerderheid van die lede maatskaplike toelae ontvang, een van die lede van die huishouding ongeag ouderdom gestrem is of een van die lede onder die ouderdom van 18 jaar is en moet werk om 'n bydrae tot die huishouding te maak of slegs een lid van die huishouding werk.

Die aansoek moet in die voorgeskrewe formaat ingedien word (reg 10), moet oorweeg en geprosesser word en in die registers aangeteken word (regs 12-17). Gegriefde persone kan verhoër aan die Minister van Justisie rig (regs 18-19). Alhoewel dit verblydend is dat die regulasies wel verskyn, is dit jammer dat baie slagoffers nie van hierdie voordeel gebruik sou kon maak nie, omdat hulle reeds te oud is of nie meer leef nie. Hulle nasate sal darem daarby kan baat.

Ingevolge artikel 29 van die Wet op die Bevordering van Waarheid en Versoening 34 van 1995 kon getuieis *in camera* aangehoor word. Die idee was dat dit persone sou aanmoedig om met die volle waarheid vorendag te kom sonder vrees vir vervolging, hetsy formeel vanaf owerheidsweë, hetsy persoonlik vanaf familieledes van slagoffers (Leslie 'Fleshing out the skeletal facts of SA's dark and troubled past' *Sunday Times* (2015-04-05) 21). Behalwe dat dié proses 'n 'veilige ruimte' daargestel het, kon dit ook persone voorberei om vir amnestie aansoek te doen. Die Suid-Afrikaanse Geskiedenisargief het pas as oorwinnaar uit die stryd getree na 'n 11 jaar-lange 'geveg' met die Departement Justisie om die artikel 29-rekords oop te stel. Aansoeke is konsekwent teengestaan op die basis dat die bedoeling nooit was dat hierdie inligting openbaar gemaak sou word nie en dat dit die identiteit en ander vertroulike inligting van persone wat in die proses betrokke was, in gedrang kon bring. Die aansoek was uiteindelik suksesvol op die beginsel dat vertroulikheid slegs gewaarborg was vir die duur van die proses. Aangesien die proses intussen afgehandel is, geld die vertroulikheidsbeginsel nie meer nie. Daar is tans meer as 150 transkripsies tot die beskikking van die Argief gestel. Kragtens die Wet op die Bevordering van Toegang tot Inligting 2 van 2000 behoort hulle (die transkripsies) binnekort ook vir die breë publiek toeganklik te wees. Onlangse gevalle van vandalisme – dikwels ondeurdag – ten aansien van standbeelde en gedenkwaardighede (waarop hieronder uitgebrei word) onderstreep grootliks die bestaande onkunde oor die hele Suid-Afrikaanse geskiedenis. In hierdie opsig is die Kommissie-inligting bekend gemaak met die onderliggende idee dat kennis mag

is: onkunde oor die geskiedenis hou die gevaar in dat die geskiedenis herhaal kan word. Die Suid-Afrikaanse Geskiedenis-argief is van mening dat dit ten alle koste vermy moet word.

'n Georganiseerde poging om van die Cecil John Rhodes standbeeld op die Universiteit van Kaapstad se kampus ontslae te raak, het 'n vlag van beskadiging en vandalisme van gedenkwaardighede en standbeelde teweeg gebring. Anders as in die res van die land, het die Universiteit van Kaapstad se inisiatief oor die algemeen vreedsaam en georden verloop (Vgl Felix 'Neem deel aan veldtog, maan UK se rektor studente' *Die Burger* (2015-04-04) 2; Sieberhagen en Lamprecht 'Historici en kenners vra: "kom ons praat nou oor beelde"' *Die Burger* (2015-04-08) 3). Die standbeeld is uiteindelik verwyder nadat die Universiteit se raad en senaat die nodige toestemming verleen het (Felix 'Raad besluit vandag oor Rhodes' *Die Burger* (2015-04-08) 3). Hoewel die onderliggende idee was dat standbeelde vanuit die koloniale en apartheidseras, asook ander standbeelde wat sekere Suid-Afrikaners vervreem, verwyder moet word, het dit ongelukkig ook 'n vlag van onverdraagsaamheid ingelei. In die proses is allerhande standbeelde, wat niks met die apartheid- of koloniale geskiedenis te doen het nie, ook gevandaliseer. Een so 'n geval was byvoorbeeld die perdegedenkbeeld wat in Port Elizabeth beskadig is (Kemp 'Gedenkbeeld se soldaat eers veilig bewaar' *Die Burger* (2015-04-08) 3). Behalwe dat die beskadiging van standbeelde in baie gevalle gemoedere opgestook het wat nasiebou in gedrang gebring het, is dit ook teenstrydig met gedenkwaardigheidswetgewing (Schoeman 'EFF het bande om beeld gebrand' *Die Burger* (2015-04-04) 2).

2 Veiligheidsdienste

2.1 *Polisiediens*

Daar was weer in die verslagtydperk, soos in die verlede, heelwat negatiewe beriggewing oor die Suid-Afrikaanse Polisiediens (SAPD). Die Onafhanklike Polisie-Ondersoekdirektoraat (Opod) het bekend gemaak dat daar in die afgelope dekade meer as 17 000 klagtes ontvang is oor sterftes en voorvalle van verkragting, aanranding en marteling tydens polisie-aanhouding (Saba '17 000 sterf, word aangerand of verkrag agter tralies' *Rapport* (2015-04-12) 4). Hierdie inligting is deur *City Press* openbaar gemaak nadat dit suksesvol was met 'n aansoek kragtens die Wet op die Bevordering van Toegang tot Inligting 2 van 2000 aan die einde van 2014. In die tydperk 2004-2014 is 17 694 klagtes ontvang waarvan 2 681 met sterftes in aanhouding verband gehou het. Die meeste klagtes was teen polisielede in die Wes-Kaap (3 644), Gauteng (2 125) en die Vrystaat (2 120). Hoewel heelwat van die sterftes in aanhouding met natuurlike oorsake verband hou, is daar byvoorbeeld 9 gevalle aangemeld waar persone met knuppels doodgeslaan is. Die enkele polisiekantoor met die meeste sterftes is Empangeni in KwaZulu-Natal.

Dit was nie net gewone polisieledede in die Wes-Kaap wie se individuele optrede onder die soeklig gekom het nie, maar ook senior en hooggeplaasde lede. Die polisiehoof, Lt genl Arno Lamoer is in hegtenis geneem op verskeie aanklagte van korrupsie en rampokkery (Lamprecht 'Drama toe polisie sy eie baas gryp' *Die Burger* (2015-04-18) 1; Lamprecht en De Wee 'NVG wil polisiehoof nou aankla' *Die Burger* (2015-04-01) 1). Die inhegtenisname was die resultaat van 'n jaarlange gesamentlike ondersoek van die Valke en die Misdaadintelligensie-eenheid. Drie senior lede is ook in hegtenis geneem (De Wee 'Lamoer kry glo meer as R75 000' *Die Burger* (2015-04-18) 4). Behalwe verskeie individuele klagtes van omkoperij en regsverdeling, was daar in beginsel 'n korrupte verhouding tussen die polisiehoof en sekere persone wat in bendekeuringe bekend is (De Wee "'Korrupte verhouding" met sakeman begin glo reeds in 2011' *Die Burger* (2015-04-18) 4).

Die geskorste hoof van Opod, Robert McBride, beweer in hofstukke dat hy geskors is omdat sy eenheid besig is met sensitiewe ondersoeke na verskeie hooggeplaasdes in die Polisie diens (Van Wyk 'Hoës in polisie ondersoek' *Die Burger* (2015-04-04) 2). Die ondersoeke waarna verwys is, hou verband met persone wat na bewering hul posisies tot voordeel van misdaadsindikate misbruik. Opod gaan gebuk onder verskeie gerugte van politieke inmenging. Die eenheid is in 'n stryd gewikkel om sy onafhanklikheid te behou.

'n Besluit van die Minister van Polisie dat spesialiseenhede in die SAPD teruggebring moet word, is intussen wyd verwelkom (De Wee 'Spesialis-eenhede in SAPD – "dis hoog tyd"' *Die Burger* (2015-04-01) 6). Die spesialiseenhede sal veral gebruik word om die stryd teen dwelms te voer en moet so gou as moontlik op die been gebring word. Omdat dwelmbedrywigheede al hoe meer gespesialiseerd raak, is dit noodsaaklik dat die polisie ook aan die voorpunt van tegnologie en die jongste misdaadneigings moet wees. Spesialiseenhede sal ook met groot vrag in bendebedrywigheede aangewend kon word.

Volgens die voorlegging wat deur die SAPD ten aansien van die 2014–2019 en die 2015/16 jaarlikse bestuursplan ('annual performance plan') op 15-17 April 2015 aan die Portefeuljekomitee op Polisie gemaak is, is die SAPD betrokke by die volgende 4 (van 14) nasionale uitkomstes:

- 3 Alle mense in Suid-Afrika is en voel veilig (met verwysing na hfst 12 en 14 van die Nasionale Ontwikkelingsplan (NOP));
- 11 Skep 'n beter Suid-Afrika, 'n beter Afrika en 'n beter wêreld (hfst 7 NOP);
- 12 'n Doelmatige, effektiewe en ontwikkelingsgerigte staatsdiens (hoofstuk 13); en

- 14 Nasiebou en sosiale saamhorigheid (kohesie) (hfst 15) (<http://pmg.org.za/files/150415saps.pdf>).

Die SAPD se operasionele prioriteite is misdaadvoorkoming, openbare orde polisiëring; misdaadondersoeke; verlening van hulp by misdaadondersoeke en misdaad-intelligensie. Ten aansien van nasionale uitkoms 3 (alle mense in Suid-Afrika is en voel veilig), is die volgende doel en strategiese prioriteite geïdentifiseer: die verskaffing van polisdienste wat veiliger gemeenskappe teweeg bring deur:

- (1) die vermindering van alle ernstige misdaad (sogenaamde kontak misdade);
- (2) die vermeerdering van aktiwiteite om misdaad te voorkom en te beveg (insluitende oorgrensmisdrywe);
- (3) die bevordering van gemeenskapsdeelname;
- (4) vennootskapspolisiëring;
- (5) die verhoging van die persentasie van verhoorgereed- saakdossiere van alle ernstige misdrywe (insluitende kontak misdade); en
- (6) die verhoging van die opsporingskoers van alle ernstige misdade (en in die besonder kontak misdade – wat insluit georganiseerde misdaad en misdrywe teenoor vroue en kinders).

Volgens die Jaarplan is daar vier ministeriële prioriteite: versterking van die strafregplegingstelsel; professionalisering van die SAPD; demilitarisering van die SAPD en veiligheidsverbetering op die geïntegreerde misdaadsbenadering gebaseer. Tydens die 2015/16 boekjaar sal vyf programme geïmplementeer word:

- 1 Administrasie (21.3%);
- 2 Sigbare polisiëring (50.9%);
- 3 Speurdiens (20.7%);
- 4 Misdaadintelligensie (4.1%), en
- 5 Beskermings- en veiligheidsdienste (3.0%).

Die begroting vir die boekjaar is R72.5B ('n verhoging van 5.4% op die vorige boekjaar).

Volgens die Burgerlike Sekretariaat vir Polisie se Jaarplan 2015-2016 (<http://pmg.org.za/files/150429app.ppt>), gaan navorsing gedoen word oor die demilitarisering van die SAPD en vuurwapenbestuur in die Suider-Afrikaanse Ontwikkelingsgemeenskap (SAOG). Die Memorandum van Verstandhouding tussen die Sekretariaat en die SAPD gaan geïmplementeer word om sodoende die vertraagde toegang tot inligting te verbeter. Die Sekretariaat beplan om die volgende wetsontwerpe in die Parlement ter tafel te lê: die Wetsontwerp op die Suid-Afrikaanse Polisie; die Kritiese Infrastruktuurbeskermingswetsontwerp; die Nasionale Sleutelpunte Wysigingswetsontwerp; die Wetsontwerp op die Beskerming van Grondwetlike Demokrasie teen Terrorisme en Verbandhoudende Aktiwiteite; die Wetsontwerp op Vuurwapenbeheer, en die 'Animal Movement and Produce' Wetsontwerp. Regulasies kragtens die volgende Wette gaan gepubliseer word: die Suid-Afrikaanse Polisie Wysigingswet 2012; die Wetsontwerp op Vuurwapenbeheer 2015; die Wetsontwerp op die Suid-Afrikaanse Polisie 2015 en die Kritiese Infrastruktuur Beskermingswetsontwerp 2015. Oorsigbesoeke aan plaaslike polisievestigings en assesseringsverslae (oa oor die implementering van die Opod voorstelle, en die nakoming van wetgewing deur die SAPD) gaan ook geprioritiseer word.

Die Burgerlike Sekretariaat vir Polisie het in April 2015 'n voorlegging aan die Portefeuljekomitee op Polisie gedoen oor die Konsepwitskrif op die Polisie (<http://pmg.org.za/files/150429draft.pdf>). Die Konsepwitskrif (AK 179 in SK 38527 van 2015-03-03) wat vir kommentaar gepubliseer is, poog om in ooreenstemming met die NOP, die polisie meer professioneel te maak, die polisie te demilitariseer, om veiligheid te bou deur 'n geïntegreerde benadering te volg, asook om gemeenskapsdeelname in veiligheid te bewerkstellig. Die Konsepwitskrif verteenwoordig twee strategiese verskuiwings, naamlik om die beleid wat fokus op die polisie te skei van die breër beleid wat op veiligheid en sekuriteit gerig is, en 'n raamwerk te verskaf wat die SAPD gaan reguleer as deel van die breër staatsdiens, en effektiewe burgerlike beheer oor die SAPD gaan versterk. 'n Professionele polisie gaan daargestel word deur polisieëring te baseer op die hoë standaarde van integriteit; die weerspieëling van die diversiteit van die Suid-Afrikaanse konteks; en toegang tot kwaliteit en tydige inligting te verseker; polisieëring te moderniseer, en kapasiteit te ontwikkel. Spesialisering in misdaadopsoring, georganiseerde en transnasionale misdaad en korrupsie is 'n vereiste, asook die vermoë om kwaliteit misdaadsanalises te verskaf, asook analitiese produkte wat 'n intelligensie-gedrewe benadering moontlik maak.

Die Konsepwitskrif op Veiligheid en Sekuriteit (AK 178 in SK 38526 van 2015-03-03) wat ook vir kommentaar gepubliseer is, het ten doel om 'n duidelike wetgewende en administratiewe raamwerk daar te stel ten aansien veiligheid en

sekuriteit en 'n oorsigmeganisme daar te stel wat die implementering van misdaadvoorkomingprioriteite kan koördineer, monitor, evalueer en daarvoor kan rapporteer (paras 2 en 5). Die Witskrif erken dat misdaadvoorkoming nie heeltemaal in sy doel slaag nie en verskaf 'n uiteensetting van die groei in misdaad en veral geweldsmisdaad in Suid-Afrika (para 4.6). Daar word ook verwys na die moontlike redes vir die groei in misdaad naamlik armoede en ongelykheid en daar word na die slagoffers van die geweld – veral kwesbare groepe – (paras 4.2 en 4.4). 'n Geïntegreerde benadering tot veiligheid en sekuriteit word voorgestel en die rol van al drie regeringsfere word benadruk (para 6.3). Die rol van die gemeenskap in veiligheid word ook vooropgestel en daar word voorstel dat gemeenskapsveiligheids-forums, straatkomitees of gebiedskomitees saamgestel word as dit nie reeds bestaan nie (para 6.4). Die instelling van 'n Nasionale Misdaad en Geweldvoorkomingsentrum word voorgestel asook die plaaslike implementering daarvan deur gemeenskapsveiligheidsforums en gemeenskapspolisieforums (para 6.7). Voorstelle word gemaak vir die monitering en evaluasie van die stelsel (para 6.8).

Op 25 Februarie 2015 het die SAPD 'n voorlegging ten aansien van die implementering van 'n landelike veiligheidstrategie aan die Portefeuljekomitee op Polisie gemaak (<http://pmg-assets.../150225RuralSafetyStrategy.pdf>); sien ook http://pmg.org.za/files/150225Research_Unit_Rural_Safety.ppt).

Die rede vir die invoering (in 2011) daarvan was (en is):

the unique circumstances/conditions that prevailed in rural areas, the seriousness of continued acts of violence against the rural community as well as the high levels of stock theft required from the South African Police Service to formulate a comprehensive and holistic strategy.

Dié beleid word tans hersien en bestaan uit vier strategiese inisiatiewe: verbeterde diensverskaffing; 'n geïntegreerde benadering; gemeenskaps-veiligheidsbewustheid, en landelike ontwikkeling. Koördinerende speel 'n belangrike rol in die operasionele en taktiese benadering tot polisiëring, en so ook multi-dissiplinêre samewerking wat uit die volgende hoofkomponente bestaan: misdaadvoorkoming; misdaadbesteding; intelligensieversameling en ondersoek. Landelike gebiede word vir doeleindes van die strategie soos volg omskryf:

an area which are (*sic*) not urbanised, in other words located outside big cities or towns; an area which typically consist (*sic*) of land which is devoted to agriculture, whether commercial or subsistence; an area which lacks infrastructure or infrastructure development such as tarred roads, public transport, adequate sanitation and electricity, built up areas, communication networks; an area which encompass (*sic*) large settlements in former homelands, which depend for their survival on migratory labour and remittance; and an area with a population of less than 150 000.

In 2012 en 2013 is 'n veediefstalloodsprojek van stapel gestuur, met in begrip van die bekamping van oorgrensdiefstal. Tradisionele leierskap word aktief betrek in landelike veiligheid en sekuriteit, en benewens die ooreenkoms tussen die SAPD, die Nasionale Departement van Tradisionele Sake en die Nasionale Huis van Tradisionele Leiers, is 'n strategiese implementeringsraamwerk ontwikkel wat in die huidige boekjaar (2015/2016) by wyse van 'n opleidings- en loodsprogram in werking gestel sal word.

Die Kommissie van Onderzoek na die tragiese gebeure by die Marikana-myn in die Noordwes Provinsie op 11-16 Augustus 2012 se werksaamhede is verleng tot 31 Oktober 2015 (Prokl 66 in SK 38030 van 2014-09-26).

Definisies in die diensregulasies van die Wet op die Suid-Afrikaanse Polisie van 1995 (GK R973 in SK 31412 van 2008-09-12) is gewysig (GK R206 in SK 38560 van 2015-03-13). Daar is verder konsepregulasies oor forensiese DNA ingevolge artikel 6 van die Wysigingswet op Strafbereguleer (Forensiese Prosedures) 37 van 2013 vir kommentaar gepubliseer (AK 875 in SK 38075 van 2014-10-09). Dié regulasies reguleer die neem en hantering van DNA-monsters vir doeleindes van bewysstukke.

2.2 Korrektiewe dienste

Artikel 9 van die Korrektiewe Aangeleenthede Wysigingswet 5 van 2011 het op 5 Januarie 2015 in werking getree in soverre dit op artikel 48 van die Wet op Korrektiewe Dienste 111 van 1998 betrekking het.

Volgens die Departement van Korrektiewe Dienste (DKD) se Jaarverslag 2013-2014 (<http://pmg-assets.s3-website-eu-west-1.amazonaws.com/141015/summary.doc>) sluit departementele sukses die volgende in: 'n toename in die aantal voltydse skole in korrektiewe sentra van een in 2009 tot 13 in 2013, die aantal studente wat matriek met universiteitsvrystelling geslaag het van 14 in 2012 tot 30 in 2013 verdubbel, goedkeuring van die Elektroniese Moniteringsbeleid en -Prosedure vir nasionale implementering is verkry, onderspandering het van R386m in 2012/13 tot R48m in 2013/14 verminder, daar was 'n toename in die aantal gevangenes wat vir HIV getoets is van 50% in 2012/13 tot 68,7% in 2013/14, en daar was 'n toename van 3,61% tot 6,86% in 2013/14 in die aantal paroolsake waarin slagoffers voorleggings gelewer het. Die DKD het egter ook onder meer die volgende uitdagings geïdentifiseer: 'n toename in die persentasie oortreders wat in korrektiewe sentra aangerand is; bende-verwante geweld; onnatuurlike sterftes, en ontsappings. Die korrektiewe sentra is tans 29,7% oorbevolk.

Die Regterlike Inspektoraat van Korrektiewe Dienste (RIKD) het in sy 14 Oktober 2014 voorlegging verklaar dat 'n aantal substantiewe bevindings nie gemaak kon word nie, aangesien die DKD nie alle verslae verskaf het nie, en dat RIKD-personeelbehoefte nie deur die DKD aangespreek is nie (<http://pmg-assets.s3-website-eu-west-1.amazonaws.com/141014jics.ppt>). 109 klagtes ten

opsigte van aanranding deur bewakers is aangemeld. Daar was 110 412 gevonnisdende en 44 236 verhoorafwagende aangehoudendes. Daar is aanbeveel dat stappe gedoen moet word om die oorbevolking te verminder. Tydens 91 inspeksies is die volgende drie probleemgebiede geïdentifiseer: struktuur- en onderhoudstekortkominge (hoofsaaklik te wyte aan die nasionale Departement van Openbare Werke); 'n tekort aan professionele personeel, en die gebrek aan die basiese voorsiening van brandbestrydingsapparaat en die verbandhoudende opleiding van personeel. 634 aangehoudendes het tydens die verslagjaar gesterf en 25 het selfmoord gepleeg.

Die RIKD se beplanning is vir die eerste keer ingesluit in die DKD se Strategiese Plan. Volgens die DKD se Strategiese Plan 2015/2016 – 2019/2020 en Jaarlikse Prestasieplan 2015/2016 (<http://pmg.org.za/files/150416dcs.pdf>), het DKD tans 243 korrektiewe fasiliteite, en die bevolking in hierdie fasiliteite staan tans op 'n gemiddeld van 155 000, terwyl die bedspasie tans slegs op 119 164 staan. Die persentasie aanrandings is 4.67% en ontsnappings staan op 0.038%. 'n Totaal van 64% oortreders met korrektiewe vonnisplanne het hulle korrektiewe programme per jaar voltooi; 80% van oortreders het aan opvoedkundige programme deelgeneem, en 57% van die oortreders het maatskaplike werkdienste ontvang. 'n Totaal van 95,70% van gevangenes wat HIV positief is, is op anti-retrovirale terapie; en daar is 'n 75,22% TB (ingeslote die nuwe pulmonêre-vorm van TB) genesingskoers. 'n Totaal van 84.83% van oortreders se profiele is deur die Korrektiewe Toesig en -Paroolraad oorweeg; 92,8% van persone op parool het nie weer oortree nie, en 1 750 slagoffers en 23 921 oortreders het aan slagoffer-oortreder dialoë, of slagoffer-oortreder mediasie deelgeneem. Die DKD se doelstellings sluit in: die verlaging van kontakmisdaadvlakke; om 80% (2019) van gevonnisdende oortreders aan korrektiewe programme te onderwerp; en om te sorg dat 97% (2019) van persone wie óf op parool óf voorwaardelik vrygelaat is, nie hulle paroolvoorwaardes verbreek nie. Daar gaan gepoog word om 2 500 bykomende bedspasie in die volgende vyf jaar deur nuwe fasiliteite op te rig, te skep. Verder gaan daar gepoog word om 'n afname van die aantal beamptes wat aan korrupsie skuldig bevind word van 92.75% (2014/2015) tot 94% (2019/2020) te bewerkstellig, en die menswaardige behandeling van gevangenes te verseker deur alle staats- en vennootskaps- (staat en privaatsektor) korrektiewe fasiliteite te inspekteer (37% (2013/2014) tot 100% (2019/2020)).

2.3 Verdediging

'n Wetsontwerp op die Herroep en Wysiging van Verdedigingswette [W7-2015] is by die parlement ingedien (AK 979 in SK 38197 van 2014-11-10). Die Suid-Afrikaanse Regskommissie het aanbeveel dat 'n aantal wette wat nie meer enige doel dien nie herroep word. Bepalings wat diskriminerend is, word ook gewysig.

Daar is regulasies wat die werksaamhede van die Verdedigingsmagdienskommissie reguleer, gepubliseer (GK R1046 in SK 38359 van 2014-12-19).

4 Wapens

'n Konsepwysigingswet op Wapenbeheer, 2015 is vir kommentaar gepubliseer (AK 180 in SK 38528 van 2015-03-03). Volgens die Memorandum tot die Wetsontwerp het dit geblyk dat die wysigings nodig is om die Wet op Wapenbeheer 26 van 2006 ten volle in werking te stel. Daar was ook klagtes van die Nasionale Vereniging van Wapenversamelaars dat daar nie voldoende oorgangsmatreëls is om voorlaaiers, slagdoppie-en-balwapens en die herlisensiering van ander vuurwapens te hanteer nie (items 1B-1E Bylae 1; sien ook *South African Hunters and Game Conservation Association v Minister of Safety and Security* (33656/2009) [2009] ZAGPPHC 93 (26 Junie 2009)). Daar sal binne ses maande na inwerkingtreding van die Wysigingswet mikrospikkelbesonderhede (ooreenkomstig SANS 534-1) op alle wapens aangebring moet word (kl 23, 23A en 98A-98B) en alle wapens sal aan ballistiese toetsing onderhewig gestel word (kl 23B en 98A-98B). 'n Vyfde lisensie sal in die geval van slagdoppie-en-balwapens uitgereik kan word (kl 15(3)(aA)), maar nie meer as twee lisensies sal vir semi-outomatiese wapens uitgereik word nie (kl 16(5)-(13)). Daar word ook 'n spesifieke verpligting op die Minister van Polisie geplaas om jaarliks verslag te doen oor die verlies aan wapen en ammunisie, die uitkoms van ondersoeke in dié verband en dissiplinêre optrede wat ingestel is (kl 124(2)). Elke polisiestasie moet 'n toegewysde vuurwapenoffisier aanstel wat onder meer aansoeke om vuurwapenlisensies moet hanteer, die nakoming van hoofstuk 11 deur polisie-beamptes moet nagaan (onder meer die bevoegdheid om 'n vuurwapen te kan hanteer) en inspeksies by polisiestasies en diensverskaffers moet uitvoer (kl 123(4)-(9)). Alle bevelvoerders (stasiebevelvoerders ingesluit) word die plig opgelê om toe te sien dat vuurwapens veilig bewaar word, dat strafregtelike en dissiplinêre ondersoeke teen lede wat hulle vuurwapens nalatig verloor, onderneem word, dat gereelde inspeksies van wapens en ammunisie in besit van die SAPD gehou word en dat toesig oor die toegewysde vuurwapenoffisiere gehou word (kl 124A en 124B).

Die aanstellingskriteria van die appèlraad word uitgebrei om te bepaal dat lede onder meer 'n regskwalifikasie moet hê en nie aan enige misdryf skuldig bevind mag wees nie (kl 128(2)). Die werksaamhede van die appèlraad word ook uitgebrei (kl 145(1)(mA)-(mD)). Die konsepwetsontwerp reël ook nou die geldigheid van bevoegdheidsertifikate wat voor die inwerkingtreding van hierdie Wysigingswet uitgereik is (item 12 Bylae 1).

Die Minister van Handel en Nywerheid het die lyste van wapens, chemikalieë, biologiese goedere en tegnologieë wat ingevolge die Wet op die Nie-Proliferasie van Wapens van Massavernietiging 87 van 1993 gepubliseer is, gewysig (GK 74-77

in SK 38453 van 2015-02-18). Die President het verder die werksaamhede van die Kommissie van Onderzoek na bewerings van bedrog, korrupsie, onbehoorlike optrede en onreëlmatighede ten aansien van die *Strategic Defence Procurement Package* (2011) tot 30 April 2015 verleng (Prokl 73 in SK 38154 van 2014-10-31).

5 Terrorisme

Die President het weer eens kennis gegee van entiteite wat deur die Veiligheidsraad van die Verenigde Nasies geïdentifiseer is as entiteite wat moontlik terroriste of terroriste-verwante aktiwiteite gepleeg het of poog om dit te pleeg of daaraan deelneem en teen wie lidstate stappe moet neem om sodanige aktiwiteite te bekamp of te voorkom (Prokl 74-76 in SK 38220 van 2014-11-18; Prokl 64 in SK 38011 van 2014-09-22; Prokl 81 in SK 3828 van 2014-12-08; Prokl 85 in SK 38287 van 2014-12-05; Prokl 86 in SK 38288 van 2014-12-05; Prokl 6 in SK 38473 van 2015-02-18).

6 Geweld teen vroue, kinders, menseroof en mensehandel

Daar is konsepregulasies kragtens die *Prevention and Combating of Trafficking in Person Act 7* van 2013 gepubliseer (AK 152 in SK 38542 van 2015-03-06). Die regulasies maak onder meer daarvoor voorsiening dat indien 'n kind by 'n grens voorgekeer word en daar vermoed word dat die kind moontlik die slagoffer van menseroof of mensehandel is, die kind onmiddellik aan 'n maatskaplike werker oorhandig moet word (reg 2). Die maatskaplike werker moet dadelik 'n ondersoek doen na onder meer die omstandighede wat daartoe gelei het dat die kind die slagoffer van die roof of handel kon wees, waar die kind se ouers is, die kind se omstandighede asook enige risiko's waaraan die kind blootgestel mag word (reg 2). Daar moet binne 90 dae 'n verslag aan die kinderhof voorgelê word wat moet bepaal of die kind in sorg geplaas moet word of nie (reg 2(5)-(6)). Daar moet ook ondersoek gedoen word na volwassens wat sodanige slagoffers mag wees (reg 3)). Indien sodanige persoon 'n onwettige immigrant is, word sy of haar saak na die Departement van Binnelandse Sake verwys (reg 8). Organisasies wat volwasse slagoffers van mensehandel hanteer, kan aansoek doen om akkrediasie (reg 9-11). Dié organisasies kan volwasse slagoffers opneem en huisves (reg 12) en mag aansoek doen om finansiële bystand indien hulle aan bepaalde voorwaardes voldoen (reg 13-18). Die regulasies voorsien prosedures om te verseker dat slagoffers van menseroof en handel menslik behandel word en die nodige hulp ontvang wanneer hul wel deur lede van die SAPD as sodanig geïdentifiseer is.

7 Korrupsie

Aan die einde van 2014 is Suid-Afrika 67ste uit die 175 lande op die *Corruption*

Perceptions Index gelys (Anon 'SA ranked 67th in corruption index' aanlyn beskikbaar by <http://www.citypress.co.za/news/sa-ranked-67th-corruption-index/>). Suid-Afrika se totale punt was 40 uit 100, waar 0 aandui dat daar 'n persepsie van grootskaalse korrupsie is. In die vorige opname (dié van die einde van 2013), was Suid-Afrika se totale punt 42 uit 100 en was die rangorde 72 uit 177 lande. Hoewel daar nog hoop vir Suid-Afrika is, is daar ook aanduidings van endemiese korrupsie in sekere instansies en kernareas. As korrupsie eers endemies is, is dit bykans onmoontlik om dit uit te faseer. Ten spyte van die bestaan van die internasionale ranglys en Suid-Afrika se plek daarop, is daar in werklikheid geen betroubare statistiek om vlakke van korrupsie in Suid-Afrika te bepaal nie (Tamukamoyo 'No accurate stats for corruption in South Africa', <http://www.issafrica.org/iss-today/no-accurate-stats-for-corruption-in-south-africa>).

Een van die vernaamste maniere om te verseker dat statistiek betroubaar en korrek is, is om alle vorme van korrupsie by die polisie aan te meld. Vervolgens is rekordhouding kardinaal. Die verloop van 'n klag moet vanaf aanmelding tot finalisering daarvan, deeglik nagespeur en geboekstaaf word. Die statistiek moet verder so volledig as moontlik wees omdat daar soveel verskillende vorms van korrupsie voorkom. In Suid-Afrika is daar 'n geneigdheid om byvoorbeeld oorhoofs kommersiële misdaad aan te meld, terwyl dit in wese 'n verskeidenheid van misdadagevalle is, onder meer, geldwassery, omkoperij, versekeringsbedrog en rampokkery. Na beraming is daar die afgelope twee dekades tot soveel as R700 miljard weens korrupsie verloor (Anon 'R700 billion lost to corruption in South Africa', beskikbaar aanlyn by <http://www.businessstech.co.za/news/general/78489/r700-billion-lost-to-corruption-in-south-africa/>). Korrupsie is net 'n ander vorm van geweld omdat dit diegene wat niks het nie van middele ontnem wat hulle kon gehad het.

Willemien du Plessis (NWU Potchefstroom)

Juanita Pienaar (US)

Nic Olivier (NWU Potchefstroom)